

A KÖNYV FALUN

»Két korszakalkotó főfeladat áll előttünk. Az egyik: apparátusunk átalakítása... Másik feladatunk: a kulturális munka a parasztság között. S ennek a parasztság közötti kulturális munkának gazdasági célja éppen az, hogy a parasztságot szövetkezetbe tömörítsük... Ahhoz azonban, hogy mindenkit szövetkezetbe tömörítsünk, a kultúra oly magas fokára kell felemelkednie a parasztságnak (éppen a parasztságnak, mint óriási tömegnek), hogy ez a mindenkit átfogó szövetkezetbe-tömörítés egész kultúrforradalmat igényel.«*

Úgy hiszem, hogy pártunk Központi Vezetősége 1955. június 8-iki, a mezőgazdasági termelés fejlesztéséről és a mezőgazdaság szocialista átalakításáról szóló határozata után a könyvkiadás, a könyvtárak és a könyvterjesztés dolgozóinak egyre sürgetőbb kötelessége felülvizsgálni egész falusi munkájukat. Véleményem szerint eredményeink, hibáink megvizsgálását és feladataink kijelölését semmiképpen sem szabad szükkörűen, csak a szakkönyvek olvasása, felhasználása területén keresni. Kulturális agitációkban a nagy országos feladatok támogatásában nem csak direkt, közvetlen agitációs eszközökkel kell élnünk. Így például nem elégedhetünk meg azzal, hogy az időszerű feladatokhoz könyveket, népszerűsítő broszúrákat, bibliográfiákat adunk ki, ankétokat, kiállításokat rendezünk a tárgykörből, mindez még nem elegendő. Igazolásképpen hadd mondjak el egy példát:

Nemrég megjelent, — dícséretreméltó gyorsasággal — az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani osztálya kiadásában** egy igen hasznos útmutató és bibliográfia, mely a határozat pontjain sorra haladva, közli az ahhoz vágó legfontosabb könyveket és tanácsokat ad e könyvek népszerűsítéséhez. Na már most, — eltekintve attól, hogy igen fontos tárgykörökből (pl. kukoricatermesztés) alig van valamire való korszerű könyvünk — felvetődik a kérdés, hogyan fogják eze-

ket a falusi könyvtárak az olvasók kezébe adni, mikor ezek a művek túlnyomórészt nincsenek meg a falusi könyvtárakban (de még a járási könyvtárak jórésztében sem). A Könyvtárellátó kimutatásai szerint a határozat óta eltelt két hónap alatt döntő változás ezen a téren nem tapasztalható. Igaz, hogy a könyvek, — az elfogyott művek és a sokszor különböző fiókokban kallódó ingyenes broszúrák kivételével — a vidéki könyvesboltokban kaphatók, de a könyvterjesztés hálózata korántsem fogja át a falvak túlnyomó részét, és a földművelésszövetkezeti boltok, melyek minden faluban megtalálhatók, — kevés kivételtől eltekintve — egyáltalán nem, vagy csak formálisan foglalkoznak könyvterjesztéssel.

Mindezeket csupán annak igazolására kívántam elmondani, hogy a párthatározat végrehajtásánál alapvetőbb kérdésekről van szó, hogy nem lehet csak bibliográfiákkal — csak agitációval stb. — (de még néhány könyv sürgös beszerzésével sem!) a ránkháruló feladatok kis részét sem elvégezni, a mezőgazdasági szakkönyvek népszerűsítésének, kézbeadásának gondján kívül az egész falusi kultúr munka ránkéső részével alaposabban, minden oldalról kell foglalkoznunk.

A Könyv szerkesztősége igen helyesen járt el, mikor e probléma egyes részletkérdéseivel az utóbbi időben sorozatosan foglalkozott. Itt megkísérlem a problémákat egy csokorba összefogni, — ko-

* V. I. Lenin Művei, 33. kötet, Szikra, 1953. 474—475.

** Módszertani útmutató 10. A könyvtárak feladatai a mezőgazdaság szocialista megszervezése és a termelés további fellendítése érdekében. Bp., 1955. 18 p. Soksz.

rántsem törekedve teljességre. — Remélem, hogy vita indul meg a kérdésről, és majd a különböző szakterületek dolgozói kifejtik — e cikknél bizonyára sokkal megalapozottabb — véleményüket. — Igyekszem azonban saját munkaterületemről, — a könyvek terjesztéséről —, viszonylag teljesebb képet adni.

I.

MIT TETT KÖNYVKIADÁSUNK annak érdekében, hogy a magyar parasztság földnélküli, igavonó szegényparasztaból ne csak fölszabadított, hanem kulturált paraszttá is váljon? Gondoljunk csak arra, hogy Horthyék, — és korábban a ferencjózsefi korszak — hivatalos könyvkiadása a magyar parasztságot biblián és kalendáriumon kívül, legfeljebb sohavégetneméror füzetes ponyvára bocsátta! Heltai Gáspártól Támcsicsig és Móriczig nagyszerű sora volt a népkönyvkiadási kezdeményeknek, de ezeket mindig megfojtotta az uralkodó rendszer, s az anyagi és szellemi nyomorúság. Ha a múlttal vetjük össze a jelent, azt kell mondanunk, hogy sokat tettünk a felszabadulás óta. A felszabadult magyar könyvkiadás Gorkij és Solohov, Mikszáth és Móricz, Petőfi és József Attila, Szabó Pál és Veres Péter — és ki győzné a sort folytatni! — műveit többszáz ezer példányban adta ki, és ezek a könyvek hatalmas példányszámban jutottak el a parasztsághoz is. Nagyszerű olcsó szépirodalmi könyvsorozataink vannak, az Olcsó Könyvtár több ezer faluba jut el. — Szakkönyvkiadásunkban hosszú ideig túltengtek a magasfokú agrártudományi művek, a nálunk ismeretlen állat- és növényfajták leírását taglaló könyvek, sok panasz volt a nehéz nyelvezetre is, — ezek a hibák azonban túlnyomórészt a múltéi. Míg 1952-ben a mezőgazdasági szakkönyvkiadás össz-volumenéből csak 5 százalék volt népszerű kiadvány és ez 1953-ban csak 19 százalékra emelkedett, ma a Mezőgazdasági Kiadó össztermeléséből 42 százalék a népszerű könyv, 22 százalék a középfokú, 31 százalék egyetemi tankönyv és 5 százalék egyéb felsőfokú agrotechnikai kiadvány. Sorra jelentek meg régen nélkülözött, hasznos kézikönyvek (Mezőgazdasági zsebkönyv, Agronómusok kézikönyve stb.).

Mégis van néhány komoly kiadási hiába, amely akadályozza a könyvtárak és könyvterjesztők falusi munkáját. Könyvkiadóink úgy látszik nem vesznek tudomásul néhány közismert tényt. Így például azt, hogy bár lényegileg felszámoltuk az analfabétizmust —, a mi évszázados kulturális elnyomásból csak most felszabadult parasztságunk túlnyomó része

nehézebben olvas, mint a városi ember. Vonatkozik ez elsősorban a könyvek szedésénél használt betűtípusra, de a könyv kiállítására, szemet-lelket pihentető illusztrációkra, stb. is. Az Olcsó Könyvtár mákszemnyi »petit kompressz« betűtől még a leggyakorlottabb városi könyvmoly is kifárad, hát még a gyakorlatlanabb falusi olvasó. Tehát: *nagyobb* (legalább borgisz, de lehetőleg garmond) *betűtípusú, szépen illusztrált, levegősen tipografizált könyveket a falura*. És mindezt olcsón, szép kötésben! Álljon itt példaképpül, a szovjet példák mellett, a baráti Lengyelország *Czytelnik* könyvkiadója, melynek legfőbb sorozata a »Biblioteka Zlota«. Ebben az »arany könyvtár«-ban 6 Zlotis áron (kb. 8 forint) ötvenezres példányszámban *ilyen* kiállításban jelennek meg a legkiválóbb hazai és külföldi, klasszikus és élő szerzők művei. A sorozatot kizárólag a falu részére adják ki és utolsó darabig elfogy. (Könyvkiadók vigyázat! Utánozni szabad!)

Másodsorban tudomásul kell venni azt a tényt, hogy a felnőtt falusi lakosság igen nagy százaléka a népkönyvtárakban túlnyomórészt ifjúsági könyveket, meséskönyveket kölcsönöz, a könyvesboltokban ezt vásárolja. A magyar paraszt nagyon szereti a mesét, a mesemondásnak a faluban tradíciója van, de a kulturális elmaradottságnak is szerepe van ebben. A klasszikusok közül szerintem ugyanilyen okból a legnépszerűbb Jókai és Mikszáth. Nem feladat, hogy ezt a kérdést mélyebben elemezzem, de *feltétlenül szükséges, hogy a falu részére gondos válogatással olyan irodalmi értékű, érdekes meseszövevű műveket adjunk ki, melyek nyelvezete világos, szép, egyszerű izes magyar beszéd, legyen az fordítás, vagy eredeti műt. A kereskedelmi szakemberek szerint feltétlenül szükség van — különösen textiliáknál — speciális iparcikkekre a falu számára. És textilgyáraink hatalmas mennyiségben gyártanak ilyen cikkeket. Úgy hiszem arisztokratizmus lenne nem figyelembe venni, hogy a magyar parasztság túlnyomó részének ma még ahhoz, hogy megszerezze az irodalom és tudomány kincseit, speciális formában kiadott, speciálisan kiválogatott, szerkesztett könyvekre is szüksége van.*

II.

FALUSI KÖNYVTÁRAINK hatalmas fejlődéséről e lap hasábjain sokat olvashattunk. Felesleges elismertelnem az adatokat a könyvtárak, az olvasott könyvek számának nagyszerű emelkedéséről, ismerteitni nagy eredményeinket és kisebb-nagyobb hibáinkat. — Csak egy szempontból kívánom megvizsgálni a kérdést:

hogyan fejlesztik állományukat a falusi könyvtárak?

Ismeretes, hogy a népkönyvtári hálózat állományának kiegészítése új könyvekkel túlnyomó részben a Könyvtárellátón keresztül történik. A termelőszövetkezeti, gépállomási, állami gazdasági könyvtárak az egyes könyvesboltoktól közvetlenül vásárolnak, de nem hinném, hogy ezek könyvellátása általában jobb lenne a népkönyvtáraknál, ahol a szerzeményezés az állami költségvetésből van biztosítva. Tehát nem festek túl sötét képet, ha a Könyvtárellátó rendelkezésre álló adatait ismertetem.

A Könyvtárellátó, szerződés alapján, 19 megyei könyvtár, 87 járási könyvtár, 121 önálló falusi könyvtár részére küldi az újonnan megjelenő könyveket. Mint ismeretes, a megyei és járási könyvtárak látják el letéti anyagként új könyvekkel a falusi könyvtárak túlnyomó részét. Ily módon a Könyvtárellátó a fenti könyvtárakon kívül még 3670 falusi könyvtár könyvellátását intézi és ismeri. Az alábbiakban ismertetett anyagokhoz tudni kell még azt is, hogy a megyei, járási és önállóan szerzeményező falusi könyvtárak a rendelkezésükre álló pénzügyi keretük 60—80 százalékát használják fel a Könyvtárellátónál új könyvek beszerzésére, 20—40 százalékban még helyi könyvesboltokból, antikváriumokból stb. szerzik be a könyveket. *A letéti könyvtárak rendelkezésére álló teljes költségvetési hitelkeretet a Könyvtárellátónál használják fel.*

Mit mutatnak a számok? 3670 kisebb falusi könyvtár, a népkönyvtárak túlnyomó része, évi kerete összesen könyvtáranként 344.— Ft. Ez kb. 20 új könyvnek felel meg! Az önállóan szerzeményező 121 községi könyvtár viszonylag jobb helyzetben van, évi kerete 4000.— Ft. A könyvtárosok szerint ez is nagyon kevés, de ha elég lenne, akkor is a falusi könyvtárak alig 4 százalékánál biztosít megfelelő könyvellátást. A járási könyvtáraknak helyi kölcsönzésre évi 15.000.— Ft kerete van, ami egyáltalán nem elég, emlékezzünk a legutóbbi könyvtáros konferencia hozzászólásaira.

Itt volnának még a tsz, gépállomási, erdőgazdasági és állami gazdasági könyvtárak. Központilag csupán 70 nagyobb állami gazdaságot, gépállomást lát el az ÁKV könyvekkel, ezeknek évi kerete kb. 4000.— Ft. Ezeknek a könyvtáraknak rendszeres ellátását a MEDOSZ biztosította. A tsz könyvtárakról általában igen keveset tudunk, egy-egy vidéki állami könyvesboltban néha vásárolnak néhány könyvet a nagyobb termelőszövetkezetek. Tudomásunk van azonban arról, hogy nagyon sok termelőszövetkezetben van

A Guruló Könyvesbolt a Somogy megyei Visz községben

kis könyvtár, de eléggé gazda nélkül, és alkalomszerű beszerzéssel.

Látjuk tehát, hogy a falusi könyvtárak túlnyomó része évenként maximálisan 20—25 új könyvhöz jut. A Könyvtárellátó 1955. első negyedévében e könyvtárak részére 23.000 könyvet szállított, tehát könyvtáronként kb. 6 könyvet. A rendelkezésükre álló alacsony összegre hivatkozva általában a legolcsóbb kiadványokat szerzik be, elsősorban azokat, melyeknél biztosak abban, hogy nagyon sok olvasó fogja keresni (Jókai, Mikszáth, Petőfi). A műfaji megosztás a következő volt:

75 százalék szépirodalmi és ifjúsági, 15 százalék ismeretterjesztő és szakkönyv, 7—8 százalék politikai, 2—3 százalék egyéb.

Szépirodalmi és ifjúsági kiadványoknál elsősorban az olcsóbb kiadványokat vásárolják (Olcsó Könyvtár, Kispajtások mesekönyve stb.) pl.

Verne: Dél csillaga 865 példány, Gárdonyi: Egri csillagok 672 példány, Kipling: Riki-tiki-tévi 586 példány, de Jókai: És mégis mozog a föld (à 40.50 Ft) csak 114 példány.

Ismeretterjesztő és szakkönyvekből több, mint 3000 könyvtár részére legfeljebb 150—200 példányt vásárolnak, egyesekekből lényegesen kevesebbet, pl.:

Hajós: Védekezés a baromfibetegségek ellen 215 példány, Virág: Veteményeskert 173 példány, Ráth-Végh: Két évezred babonái 188 példány.

A politikai kiadványok arányszáma rendkívül alacsony, de e téren az utóbbi időben némi javulás tapasztalható.

A felsorolt adatok csak a letéti és községi könyvtárak részére vásárolt példányszámot tüntetik fel, a megyei és járási könyvtárak helyi kölcsönzésére beszerzett példányait nem. Ez utóbbiaknál az arány némileg jobb.

A számok magukért beszélnek. A falusi könyvtárak részére rendelkezésre álló anyagi keretek aránytalanul alacsonyak a lakók számához képest. Igaz ugyan, hogy éppen a legutóbbi időben a falusi lakosság körében könyvgyűjtési kampányt indítottak, nem valószínű azonban, hogy ez megfelelő eredménnyel járna, hiszen senkitől sem kívánhatjuk, hogy a jó könyveit adja át a könyvtárnak. Valószínű, hogy azok a művek érkeznék be túlnyomórészt, amelyeknek kölcsönzése kétes, vagy a járási és megyei könyvtár raktárában tetemes példányszámban megvannak. A falu lakosságát érdekli legszükségesebb kiadványokat sem képesek a falusi könyvtárak beszerezni, a mezőgazdasági szakkönyvek pedig lényegében e könyvtárakból hiányoznak. A járási könyvtárak az új mezőgazdasági könyvekből elsősorban a méhészeti, nyúltenyésztési stb. könyveket vásárolják, a nagyüzemi szocialista mezőgazdaságról szóló könyveket, fontos szakkönyveket alig. Jellemző példa, hogy az idei Ünnepi Könyvhétre megjelent *Tischler: A gabonabetakarítás gépesítése* című könyvet a tanácsai könyvtárak összesen csak 64 példányban szereztek be. Eből 23 példányt a megyei, járási és városi könyvtárak a helyi kölcsönzésük számára vásároltak, a 3600 letéti könyvtárba alig 35 példány jutott és mindössze csak 6 példány került a 121 önállóan szerzeményező községi könyvtárba.

Mi a teendő? Nehéz erre válaszolni és nem is hiszem, hogy biztos orvosságot tudok e bajokra mondani. Véleményem szerint, amíg a falusi könyvtárak megfe-

lelő könyvellátását nem biztosítjuk, addig nehezen lehet a könyvtári munka gyökeres megjavításáról beszélni. Feltétlenül biztosítani kell az új, fontos, és hasznos könyvek beszerzését; úgy a népművelési hálózat, mint a tsz, gépállomási, állami gazdasági könyvtáraknál. Felvetődik az a kérdés is, szükséges-e, hogy a falun kedvező esetben három vagy négy könyvtár is működjék? Nem lenne-e helyes e könyvtárakat egy közös népkönyvtárba olvasztani, ezeket anyagát átvizsgálni, selejtezni, megállapítani, hogy milyen legfontosabb könyvek hiányoznak és a jövőben a különböző szervek, akik eddig azért elég sok pénzt költöttek szétosztan a könyvbeszerzésre (minisztériumok, szakszervezetek), most egy közös alapba fizetnék be a rendelkezésre álló összegeket. Úgy hiszem, sokkal több könyv beszerzésére nyílna lehetőség. Ezeknek az újtípusú közös falusi könyvtáraknak főfeladatuk az egyénileg dolgozó parasztság ellátásán kívül a tsz-ek, gépállomások, állami gazdaságok dolgozó körében végzett munka lenne. Ami a helyi eszközöket illeti, véleményem szerint azok is eléggé kihasználatlanok, a községi tanácsok feladatává kellene tenni, legalább részben az anyagi eszközök előteremtését, előkészítve ezzel azt a magasabb fejlődési fokot, amikor — a Szovjetunióhoz hasonlóan — a falusi könyvtárak valóságos gazdája lesz a helyi tanács. (Éppen A KÖNYV legutóbbi számában olvastuk, hogy a közszégyezés alapból egyes tanácsok komoly összegeket fordítanak a könyvtárak bútorzat, polcokkal való ellátására.)

Párczer Ferenc

(A cikk befejező részét következő számban közöljük.)

SZOVJET KÖLTŐK TALÁLKOZÓI A KÖNYVTÁROSOKKAL ÉS KÖNYVKIADÓKKAL. A szovjet költők a Moszkvai Írószövetség kezdeményezésére több alkalommal találkozókn vitatták meg a verseskönyvek terjesztésének problémáit. A találkozások résztvevői arra a kérdésre, szeretik-e az olvasók a költészetet, egyhangú igennel válaszoltak. A verseskönyvek terjesztésében azonban komoly hibák vannak, melynek fő oka, hogy a könyvtárosok és könyvterjesztők egy része közösen foglalkozik a verseskönyvekkel, nem ismeri a költőket és alkotásaikat, de a kiadók sem fordítanak elegendő gondot a verseskönyvek méltó, szép kiállítására. A megbeszéléseken azt javasolták, hogy a könyvkereskedelem munkájának megkönnyítése céljából adjanak ki bibliográfiailag útmutatót a szovjet költők műveiről. Azt is ajánlották, hogy — a nagy Majakovszkij példájára — maguk a költők is működjenek közre verseskönyvek terjesztésében, meghatározott időben tartsanak ügyeletet a könyvtárakban, könyvesboltokban és üzemekben, s a fiatal költők vegyenek részt a könyvvásárokon is. Pedagógiai vonalon is javítani kell a versesművek népszerűségét. Mint követendő példát hozták fel, hogy az egyik isko-

lában az irodalomvizgán a tanár mindegyik tanulóval elszavaltatta legkedvesebb versét. (Literaturnaja Gazeta.)

□

SHAKESPEARE ÖSSZES DRÁMAIT új, négykötetes, bibliofil kiadásban jelenteti meg ez év decemberében az Új Magyar Könyvkiadó. A reprezentatív kiállítású, bibliopapíron készülő új kiadásban a klasszikus fordításokon, Petőfi, Vörösmarty, Arany, Babits és Kosztolányi fordításain kívül 11 drámát mai legkiválóbb magyar műfordítóink újonnan ültettek át magyar nyelvre. A fordításokat filológusok vetették egybe az eredeti angol szöveggel. A várható nagyarányú érdeklődésre való tekintettel az Állami Könyvterjesztő Vállalat előfizetésben hozza forgalomba Shakespeare összes drámáit, a könyvkereskedésekben csak az esetleg fennmaradó példányok kaphatók majd. Az előfizetés feltételeiről és részletfizetési lehetőségeiről az állami könyvesboltok nyújtanak részletes tájékoztatást. A 360, illetve 380 forintos vételár öt havly részletben fizethető. Előfizetéseket elfogadnak az összes állami könyvesboltok, antikváriumok és üzemi könyvbizományosok. (A. K. V.)